

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ISSN: 2992-8902

Digital
Object
Identifier

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
SYSTEMS-CENTRE

74-91 XALQARO DARAJA

MAXSUS SON, 2024

IJTIMOIY, IQTISODIY, SIYOSIY, ILMIY, OMMAKOP JURNAL

2024-YIL 18-19-APREL

**"RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROIQTISODIYOT VA
BUXGALTERIYA HISOBINING DOLZARB MUAMMOLARI VA
ULARNING YECHIMLARI" PROFESSOR NURILLA SULAYMONOVICH
SANAYEV TAVALLUDINING 85 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI, 2024

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 678 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 19-aprel kuni ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Benazir ustozni yod etib	10
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti jamoasi	
Qishloq xo'jaligi taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari.....	12
Yunusov Xudaynazar Beknazarovich	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari moliyaviy natijalari hisobini takomillashtirish	14
Alikulov Abdimo'min, Koshkaldal Irina	
Assessment of the ESG rating of banks.....	19
Ruziyeva Elvira, Eshmuradov Ulugbek	
Contract Preferences of Smallholders: Evidence From a Study on Potato Production in Uzbekistan	24
Sanaev Golib, Sanaeva Rakhima, Nurullaev Ulmasjon, Nurullaeva Bakhora, Sanaev Anvar	
Taxation Systems in the Agricultural Production Sphere in the Context of Resistance to Shadow Economy	34
Koshkaldal Iryna, Dombrovska Olena, Alikulov Abdimumin	
Factors Influencing Farmers' Cooperation in Irrigation: A Study of Samarkand Province, Uzbekistan	39
Tadjiev Abdusame Abduxamidovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida kapital qo'yilmalar hisobi hamda hisobotlarini takomillashtirish.....	43
Xasanov Baxodir Akramovich, Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Raxmatov Jonibek Ismoil o'g'li	
Tijorat banklarida ichki auditida muhimlik va auditor riski masalalari.....	50
Ibragimov Abdugapur Karimovich, Qo'ldoshev Dilshod Melixurozovich	
Agroklasterlar ichki sotish jarayonida transfert baholarni belgilashni tashkiliy-uslubiy jihatlari	57
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Auditda regression tahlilni qo'llashning xususiyatlari	64
Tajekeev Ziyatdin Kobeysonovich	
Uzumchilik fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	67
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida aktivlarni tasniflash, ularning hisobi va hisobotini takomillashtirish.....	71
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	
The Place of Digitalisation in the Rural Areas Development of Ukraine.....	76
Riasnianska A. M., Kniaz O. V.	
Yalpi ichki va hududiy mahsulotning ko'payishida faol tadbirkorlikning o'rni	79
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Nazarova Maryam Sharipovna	
Inflyatsion targetlash rejimining pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi ahamiyati	84
Fayziyev Oybek Raximovich	
Asalarichilikning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotidagi o'rni va uni rivojlantirish istiqbollari.....	89
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Uzumchilik majmuining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning tamoyillari.....	94
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
Mintaqaviy klasterning xususiyatlari.....	98
Urdushev Hamrakul	
Considerations for Bolstering Entrepreneurship in the Evolution of the Domestic Economy	102
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna	
Chorvachilik tarmog'ida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	107
Kudratov Rizo Turdibayevich, O'roqov Feruz Ibodullayevich	
Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlari	112
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Nazarova Maryam Sharipovna	

Yalpi ichki mahsulot va uni hisoblashni takomillashtirish yo'llari.....	117
Xalmurzaev Mansur, Abdushukurov Xondamir	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish yo'nalishlari.....	122
Raximova Umida Rabbimovna	
Mamlakatimiz agrar tarmog'ida innovatsiyalarga asoslangan tadbirkorlikni rivojlantirish.....	127
Olimova Nodira hamrakulovna	
Banklarda ichki auditni xalqaro audit standartlari asosida takomillashtirish.....	131
Rizayev Nurbek Qodirovich, Boymatova Chinora Ilxomovna	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	137
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ibodullaev D., Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich	
Davlat budjetida boshqaruv xarajatlarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari va xarajatlarining optimallashtiruv muammolari.....	142
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna	
Bandlikni ta'minlash va kambag'allikni qisqartirishni yuzaga keltiruvchi sabablar hamda ularning yechimi.....	146
Ahmato va Qunduzbonu Asliddinovna, Sunnatullayev Musurmon Sunnatullo o'g'li, Salamov Ibroxim	
Global iqtisodiy rivojlanish sharoitida yashil iqtisodiyot muammolari	151
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Musurmonov Nodirbek Ahmadovich	
Menejer boshqaruvida boshqaruv mehnati va guruhlar dinamikasi	155
Xasanova Sitara Islamovna	
G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobi shakllarini takomillashtirish.....	158
Yuldashev Sherali Xaitovich	
Современность услуг агропромышленного комплекса в условиях инновационной экономики положение дел	163
Тураев Баходир Хатамович, Рузиев Хамрокул Жураевич	
Влияние внешних факторов на эффективность производства животноводства.....	170
Хамдамова Насиба Аблакуловна	
Banklarda ichki auditni rejalashtirish masalalari.....	173
Ibragimova Iroda Rashid qizi, Safarov Abdumajit Abdixamidovich	
The Importance of Digital Technologies in the Development of Agriculture.....	179
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solish shakli sifatida.....	182
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Javmanov Jamshed Abdusamatovich	
O'zbekiston pensiya tizimida pensiya hisoblash va to'lashni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini uyg'unlashtirish.....	186
Xasanov Baxodir Akramovich, Nurmanov Din-Axmed Tileubayevich	
Uzumchilik mahsulotlari eksportini oshirish omillari	193
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Korxonalarning xo'jalik faoliyati hisobining mohiyati, ahamiyati va hisob turlari.....	196
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Irisboyev Raxmatilla Shavkat o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotning o'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari	200
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abdullayev Sanjar Sayfiddin o'g'li, Sunnatullayev Musurmon Sunnatulla o'g'li	
Fermer xo'jaliklar faoliyatida investitsiyalarning o'rni.....	204
Nomozova Mahliyo Mamirjon qizi, Yuldashev Muhammad Utkir o'g'li, Solijonova Diyora Xaydarali qizi, Saydullayev Akbarali Akram o'g'li, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Raqamli iqtisodiyotning o'rni va joriy etishdagi imkoniyatlari.....	209
Salamov Ibroxim, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Ummatov Begzod Ikrom ugli, Bekpolatov Sultonxon Sherzod ugli	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida asosiy vositalarni hisobga olishni takomillashtirish.....	214
Xatamov Kobil Xayriyevich, Sodiqov Xayrulla Sattorovich	
Improving Cost Accounting for Sales of Agricultural Products in Farms	218
Abdimumin Alikulov, Ulugbek Eshmuradov, Khondamir Abdushukurov	

Servis korxonalarini raqamli iqtisodiyotga o'tkazishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	224
Kurbanova Raxima Jamshedovna	
Raqamli iqtisodiyotning bugungi kundagi holati.....	228
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Eshimova Gulandom Botir qizi, Daniyarov Xurshid Baxtiyarovich	
Qoramolchilikda ozuqa ta'minotini yaxshilash yo'llari	233
Nurullayev Ulug'bek Uytalovich, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida faol tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni	236
Ibroxim Salomov, Roziyeva Gulxayo Chorievna	
Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	242
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Isaxonov Shaxzodjon Nurali o'g'li	
O'zbekiston chorvachiligidagi muammolar va ularning yechimi.....	246
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Esirgapov Diyor Akramovich, Ulmasov Tohir Suvonqulovich	
Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	249
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ulmasov Amirxon Rasul o'g'li, Botirov Bekzod Ulug'bek o'g'li	
Механизмы и инструменты финансирования малых и средних сельскохозяйственных предприятий (На примере Центральноазиатского региона).....	253
Худойбердиева Асила	
Agroklastarlarda kapital qo'yilmalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	259
Irisboyev Rahmatillo Shavkat o'g'li, Jo'rayeva Diyora Olimjonovna, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Milliy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rolini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	265
Saidxonov Akmalxon	
Improving Accounting and Auditing of Inventories in Agricultural Clusters	269
Raximova Umida Rabbimovna	
Maishiy xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalari va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni.....	272
Rajabov Navruzbek Azimjonovich	
Chorvachilik tarmog'ida mahsulotlarni qayta ishlash samaradorligini oshirish imkoniytlari	277
Salomov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Порядок применения и актуальность международных стандартов финансовой отчетности в деятельности коммерческих банков и предприятий	282
Нарзиева Гузал Бахтиёровна, Хомидов Асилбек Отабек угли, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли	
Savdo korxonalarida segmentar hisobning o'rni va ahamiyati	286
Mardonov Mamed Shavkatovich, Bobomuradova Sarvinov Ziyadullayevna	
Livestock Development Problems and Prospects in Uzbekistan	289
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Ulmasova Oyul Bakhtiyarovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
Понятие и учет капитальных вложений в агрокластерах.....	292
Жураева Диёра Олимджановна	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini innovatsion modernizatsiyalashda iqtisodiy samaradorlikni hisoblash metodini takomillashtirish	297
Kurbanova Raxima Jamshedovna, Umurzoqova Sevinch Karim qizi	
Tarmoq mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi	301
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
Maishiy xizmatlar sohasini tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishda raqamli innovatsion texnologiyalarning roli va ahamiyati	304
Quliyev Begimqul Melikovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish uchun barqaror investitsiya muhitini ta'minlash masalalari.....	308
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna	

Biznesni qo'llab-quvvatlashda iqtisodiy-ijtimoiy holatni yaxshilash imkoniyatlari	311
Salamov Ibroxim, Janibekov Faxriddin Beknazarovich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
G'alla urug'chiligidagi boshlang'ich hisob va ichki nazoratni takomillashtirish	315
Yuldashev Sherali Xaitovich, Yusupov Uchqun, Zokirov Behruz	
Baliqchilik xo'jaliklarini rejalashtirishning ahamiyati va bosqichlari	318
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
"Yashil" iqtisodiyot: konsepsiyaning shakllanishi va asosiy kategoriyalari	321
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Toshpulatova Kamola Xurshed qizi	
Sutchilik yo'nalishidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida marketing elementlaridan foydalanish	324
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Biznes jarayonlarida "xarajat" va "tannarx" kategoriyalarining nazariy jihatlarini	328
Xondamir Abdushukurov, Ulug'bek Eshmuradov	
Перспективы развития бухгалтерского учета и аудита на основе международных стандартов	333
Рахимова Умида Раббимовна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли, Хомидов Аслбек Отабек угли	
Asosiy vositalarni hisobga olishning xalqaro va milliy standartlarda aks ettirishning farqli jihatlarini	336
Xatamov Kobil Xayriyevich, Turabaeva Ozoda Ilxambekovna	
Qishloq hududlarida ekoturizm maskanlarining turistik salohiyati va sig'imi tahlili	340
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi, Xoshimova Sevara Bahromovna, Sayfullaev Umidulla Fazliddin o'g'li	
Chorvachilik tarmoqlarida otchilik infratuzilmasining hozirgi holati va istiqboldagi iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	346
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Tursunov Alpomish Amanovich, Yo'ldoshev Raxim Nuriddin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi klasterlari va fermer xo'jaliklari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	351
Nasimjon Babayev, Dilorom Yorbekova, Umidullo Fayzullayev	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari sotish hisobini takomillashtirish	354
Abdunazarova Sevinch, Aliqulova Zebuniso, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jalik ishlab chiqarishining samaradorligi	360
Kudratov Rizo Turdibayevich, Abduxaliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
Increasing Efficiency of Catering Enterprises Through Modernization	365
Kurbanova Rakhima Jamshedovna	
Chorvachilik majmuasi infratuzilmasi va uni rivojlantirish	369
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Aslonov Xotamjon Sharibboy o'g'li	
Davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishda klasterlarning ahamiyati	373
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Raxmatullayev Sherzod Mexriddinovich	
Studying the Features of Innovative Development in The Agricultural Sector of the Economy	377
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna	
Chorvachilikda klasterlashning ayrim masalalari	380
Urdushev Hamrakul, Mavliyanov Majid Tuychiyevich	
Issues of Development of "Green Economy" in the Context of the Actualization of the Problem of Ecology and Climate Change	385
Mukhayyo Dustova	
Xizmatlar sohasi rivojlanishining aholi turmush darajasiga ta'siri	390
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
Baliqchilik xo'jaliklarini rivojlantirish prognozini ishlab chiqish masalalari	393
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
Mahalliy soliqlar va mahalliy yig'imlarning iqtisodiy mohiyati	396
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Turizm korxonalari hisob siyosatini shakllantirish	400
Ibragimov Mansur Mardonovich	

Korxonalarda moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlili	404
Isturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Yusupova Ergashoy	
Innovatsiya, innovatsion iqtisodiyot atamalarining mohiyati va ulardan samarali foydalanish yo'llari.....	408
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Boyjigitov Kamronmirzo Sobirjon o'g'li, Obloberdiyev Shuxrat Sharof o'g'li	
The Processing Indicators of Livestock Products on the Basis of Economic Statistical Models	411
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida tola ishlab chiqarish xarajatlari tahlili	414
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Farangiz Rustamova	
Meva-sabzavotchilikni rivojlantirishda klaster yondashuvining afzalliklari	419
Eshankulov Sirojiddin Xakimovich	
Prospects for Leaving the Population Out of Poverty	424
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Radjabov Navruzbek Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Fayzullayev Umidullo Xayrullo o'g'li	
Tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi kurashishning kompayens nazorati usullarini takomillashtirish.....	429
Sultonov Abrorbek Umarali o'g'li, Axmedov Shuxrat Xikmatullayevich	
Segmentar va moliyaviy hisobot tuzishda xo'jalik yurituvchi subyektlar mulkini baholashning metodologik muammolari	435
G'olibjon Alikulov	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish orqali yashirin iqtisodiyotni jamiyatga ta'sirini kamaytirish	439
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Abdusalomov Farruh G'ayrat o'g'li	
Sustainable Farming Futures: the Economic Need of Climate Change Program in Uzbekistan.....	443
Akhmadjon Nurullaev, Sanayeva Raxima Amirqulovna, Visola Khasanova, Bakhora Nurullaeva, Anvar Sanaev	
Problems and Prospects of Cadastral Valuation of Land Resources in the Republic of Kazakhstan	447
Berdimurat Nazimgul, Bassybekova Zh.B.	
Значение цифровизации в сельском хозяйстве	451
Сыздықова Азиза Оралбайқызы, Сапарова Айнура Алпамысовна	
Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish masalalari	456
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Mardanova Mohidil Otabek qizi, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich	
Aholini o'z-o'zini bandlikka jalb qilish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish.....	461
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Jo'rayev Sherali Anor o'g'li	
Innovatsiyani joriy qilishning fermer xo'jaliklari daromadlariga ta'siri	465
Eshboyev Diyorbek Yo'ldosh o'g'li, Sinayev Sherali Islom o'g'li, Ismoyilov Azamat Isroyilovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq daromadni tan olish masalalari.....	471
Kozimjonov Abrorbek	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning yutuqlari va muammolari.....	475
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Soliq ma'murchiligida raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va uning ilmiy-nazariy asoslari tahlili	479
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Holmirzayev Sardor Ravshan o'g'li, Tursinaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li	
O'zbekistonda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlanishi: xronologik tahlil.....	484
Hasanov Habibullo	
Chorvachilikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va uning rivojlanishi.....	488
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Tirkashev Farxod Mahmudovich, Sayfullayev Akbar Xoljigit o'g'li, Erkinov Samandar Maxmudovich	
O'zbekiston chorvachiligiga oid FAO ma'lumotlari haqida	493
Pardayeva Kamola	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq xaridorlar bilan tuziladigan shartnomalar asosida tushumni hisobga olishning ahamiyati	498
Norbekov Davron	
Paxtachilik klasterlarida ishlab chiqarishga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	502
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Abduraxmonov Orifbek Odiljon o'g'li	

Raqamli iqtisodiyotning zamonamizdagi bugungi o'rne	506
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Zarmaxmatov Nomojjon Baxodir o'g'li	
Improving Cost Audit in Innovation Activities	510
Mustafoev is the son of Akbar Mustafa	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni mxs asosida transformatsiya qilish zaruriyati	514
Xolmurodov Otabek	
Klasterlarni tashkil etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va ularning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rne	521
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Homidov Aslbek Otabek o'g'li, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li, Boltayev Diyorbek Omondurdi o'g'li	
Soliq imtiyozlarini nazariy asoslash va huquqiy tartibga solish	526
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Sug'urta shartnomalari va sug'urta majburiyatlari hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	531
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Обеспечение привлекательности инвестиции коммерческих банков	537
Назаров Килич Холмурадович, Нафасов Шохрухбек Хошимович	
O'zbekistonda tashqi savdoning rivojlanishi va muammolari	539
Xudayberdiyev U.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnatga haq to'lashning nazariy jihatdan tashkiliy-iqtisodiy asoslari	542
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi	
Human Capital in Education	546
Ibragimov Mansur Mardonovich, Ergashev Olloyor	
Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda o'zini o'zi band qilish orqali ishsizlikni kamaytirishning nazariy asoslari	551
Jo'rayev Sherali Anor o'g'li, Abdikarimov Nazirbek Odil o'g'li, Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Uchqora uzumi-mayizini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	555
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Janibekov Faxriddin Beknazarovich	
Moliyaviy natijalarning tavsifini takomillashtirish	561
Yusupova Farizabonu Zarifovna	
Kambag'allik va uni qisqartirish yo'llari	564
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Do'stiyorov Mirabbos Erkin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi turmush darajasini oshirishda xizmat ko'rsatish sohasining ahamiyati	568
Xolmurodov Otabek	
O'zbekistonda aholi turmush darajasi va daromadlarining o'ziga xos xususiyatlari	570
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SWOT-анализ конкурентоспособности национального туризма в Узбекистане в условиях преодоления последствий пандемии	574
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek	
Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va aholi turmush darajasini yanada yaxshilashda iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ahamiyati	577
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, hamdamova Nasiba Ablakulovna	
Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo munosabatlari	582
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Xo'jaqulov Inomjon Rustam o'g'li	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamli iqtisodiyot sharoitiga mos rivojlantirishning ayrim masalalari	586
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
Turistik destinatsiyalarni rivojlantirish orqali turistik zonalarini takomillashtirish	589
Raxmonov Siyovush Turob ug'li, Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Ivermektin, klozantel, iversantapulus dori vositalarining marketing tahlili	592
Raxmadullayev Humoyun Rashid o'g'li, Farmonov Nizom, Salamov Ibroxim	
Цифровая оптимизация для экологической безопасности в агропромышленном комплексе	597
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	

Смысловой – системный анализ процессов обработки плодов и овощей энергии начального импульса.....	602
Курбанов Жамшед Маджидович, Курбонова Мадина Жамшедовна	
Формирования алгоритма расчета эффективности транспортно-логистической системы поставок грузов.....	605
Кубаев Улугбек	
Роль и потенциал севооборота в создании устойчивых и экологически чистых систем в сельском хозяйстве на основе цифровизации	611
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	
Qoramollar uchun ozuqa ratsionini tuzishda innovatsion yondashuv	617
Mavlyanov Majid Tuychiyevich	
Landshaft bog'dorchilikni rivojlantirishda autocad dasturining o'rni.....	624
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Aniq qishloq xo'jaligida o'zgaruvchan me'yorlarni qo'llash	628
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Bekzod Qudratov	
Raqamli iqtisodiyotda neyron tarmoqlaridan foydalanishning ahamiyati.....	634
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
Iqtisodiy masalalarni tahlil qilish, me'yorlash, rejalashtirish, baholash hamda bashorat qilishda korrelyatsiya va regressiya usuli	637
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida O'ktam qizi	
Iqtisodiy ekonometrik modelni tuzish hamda avtokorrelyatsiya mavjudligini aniqlash	641
Raximov Abdulaxad Nematovich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda agrovoltaiika texnologiyasini qo'llash istiqbollari	646
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich, Eshpulatov Dostonbek Baxodir o'g'li, Malikova Sevinch Telman qizi	
Развитие системы цифровизации в сельском хозяйстве и в народной медицине	650
Рахмонов Фариз Зафаржонович, Мухиддинова Сабрина Мунисовна, Усманова Лайло Рахматуллаевна, Рахмонова Хабиба Нуруллаевна	
Raqamli iqtisodiyot fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlar va virtual onlayn kurslardan foydalanish.....	653
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Qishloq xo'jaligini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari	656
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
Ekin maydonlari tuproqlarini tahlil qilish va boshqarishda sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning o'rni..	660
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Artikov Farxod Sayfiddinovich, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
О некоторых нестандартных способах решения иррациональных уравнений	664
Актамова Василя Уктамовна	
Корхоналарни тугатишнинг норматив ва ташкилий-услугий таъминотини такомиллаштириш	666
Дусмуратов Раджапбай Давлатбаевич	
Юридик шахсларни тугатишнинг норматив-ҳуқуқий таъминоти.....	670
Давлетов Икрам Рахимберганович	
Саноат корхоналарида мулкый муносабатларни тартибга солишнинг илмий назарий асослари.....	674
Бобобеков Эргаш Абдумаликович	

YURIDIK SHAXSLARNI TUGATISHNING NORMATIV- HUQUQIY TA'MINOTI

Davletov Ikram Raximberganovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
Buxgalteriya hisobi kafedrası dotsnti, i.f.f.d. (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada normativ-huquqiy hujjatlar va soha mutaxassislarining asarlarini o'rganish asosida "Bankrotlik" va "to'lovga qobiliyatsizlik" tushunchalari nazariy tahlil qilingan hamda statistik ma'lumotlar asosida yuridik shaxslarning tugatish tendensiyasi o'rganilgan. Tadqiqotlar natijasida yuridik shaxslarni tugatishning tashkiliy-uslubiy jihatlarini rivojlantirish maqsadida normativ hujjatlar ishlab chiqish zarurati asoslangan. Yuridik shaxslar faoliyatining tugatilishi jarayonida buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzishda uzluksizlik prinsipini amalda qo'llashning imkonsizligi oqibatida hisob metodologiyasiga o'zgartirishlar kiritilishi zarurligi asoslangan. Uzluksiz faoliyat ko'rsatayotgan va tugatish jarayonlari amalga oshirilayotgan yuridik shaxslarda buxgalteriya hisobi prinsiplarining amal qilish xususiyatlari qiyosiy tavsiflanib, umumiy va farqli jihatlari ochib berilgan. Shuningdek, "Yuridik shaxslarni tugatishda moliyaviy hisobotni tuzish bo'yicha uslubiy tavsiyalar" ishlab chiqilishi tavsiya etilgan.

Kalit so'zlar: yuridik shaxs, korxona, to'lovga layoqatsizlik, tugatish, normativ-huquqiy hujjat, moliyaviy hisobot, balans.

Abstract: In this article, based on the study of regulatory documents and the works of specialists in this field, the concepts of "Bankruptcy" and "Insolvency" are theoretically analyzed, and the trend of liquidation of legal entities is studied on the basis of statistical data. As a result of the study, substantiated the need to develop normative documents in order to improve the organizational and methodological aspects of the liquidation of legal entities. The need to make changes to the accounting methodology is substantiated due to the impossibility of applying the principle of continuity when maintaining accounting records and preparing financial statements in the process of liquidation of legal entities. Carried out a comparative description of the peculiarities of the operation of accounting principles in legal entities that are in the process of continuous activity and liquidation, identified common and differing aspects. Also recommended to develop "Methodological recommendations for the preparation of financial statements during the liquidation of legal entities".

Key words: legal entity, enterprise, insolvency, liquidation, regulatory document, financial statement, balance sheet.

Аннотация: В данной статье на основе изучения нормативно-правовых документов и работ специалистов в данной области теоретически проанализировано понятия "Банкротство" и "Несостоятельность", а на основе статистических данных изучены тенденция ликвидации юридических лиц. В результате исследования обоснована необходимость разработки нормативных документов в целях совершенствования организационно-методических аспектов ликвидации юридических лиц. Обоснована необходимость внесения изменений в методологию бухгалтерского учета в связи с невозможностью применения принципа непрерывности при ведении бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности в процессе ликвидации юридических лиц. Проведена сравнительная характеристика особенностей действия принципов бухгалтерского учета в юридических лицах, находящихся в процессах непрерывной деятельности и ликвидации, выявлены общие и различающиеся аспекты. Также рекомендовано разработать "Методические рекомендации по составлению финансовой отчетности при ликвидации юридических лиц".

Ключевые слова: юридическое лицо, предприятие, несостоятельность, ликвидация, нормативно-правовой документ, финансовый отчет, баланс.

KIRISH

O'zbekistonda iqtisodiyotni modernizatsiyalash va bozor raqobatining kuchayishi sharoitida korxonalar tuzilmasini va ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarining tarkibini tezda diversifikatsiyalash talab etilmoqda. Biroq, barcha korxonalar ham xo'jalik yuritish sharoitlarining keskin o'zgarishlariga tezda moslasha olmaydi hamda bu korxonalarning o'z faoliyatlarini tugatishiga olib kelishi mumkin. Toshkent tumanlararo iqtisodiy sudida 2023 yil davomida bankrot deb topish bilan bog'liq ko'rilgan 540 ta ishlarning 478 tasi yoki 88,5 foizi qanoatlantirilgan, 10 tasi yoki 1,9 foizini qanoatlantirish rad etilgan, 43 tasi yoki 8,0 foizi bo'yicha ariza ko'rmasdan qoldirilgan va 9 tasi yoki 1,7 foizi bo'yicha ish yuritish tugatilgan (shundan 2 tasi kelishuv bitimi asosida) hamda 1 tasi yoki 1,1 foizi bo'yicha sanatsiya qo'llanilgan. Mazkur yilda qo'zg'atilgan bankrotlik ishlarining 18 tasi yoki 3,33 foizi sayyor sud majlislarida ko'rib chiqilgan [6].

So'nggi yillarda respublikamizda faoliyat ko'rsatmayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlar soni ko'payib, ular

har shakllarda qayta tashkil etilmoqda yoki tugatilmoqda. Statistik ma'lumotlarga murojaat qiladigan bo'lsak, faoliyat ko'rsatmayotgan korxona va tashkilotlar soni 2024-yil 1 yanvar holatiga 2017-yilga nisbatan 186 388 taga yoki 11,0 barovarga oshgan. Ushbu ko'rsatkichni hududlar bo'yicha ko'rib chiqadigan bo'lsak, 2017-2023 yillarda faoliyat ko'rsatmayotgan korxona va tashkilotlarning ulushi bo'yicha Toshkent viloyati (15,5-26,89%) yetakchilik qilgan bo'lsa, 2024-yil 1-yanvar holatiga faoliyat ko'rsatmayotgan korxona va tashkilotlar soni 21 285 ta yoki respublikadagi ulushi 10,47%ni tashkil qilgan holda respublikadagi ulushi bo'yicha ikkinchi o'ringa tushgan. Toshkent shahrida faoliyat ko'rsatmayotgan korxona va tashkilotlar soni bo'yicha respublikadagi ulushi 2017-2023-yillarda 8,45% dan 16,19 %gacha bo'lgan bo'lsa, 2024-yil 1-yanvar holatiga ushbu korxonalar soni 37 158 tani yoki respublikadagi ulushi 18,28%ga oshgan holda birinchi o'ringa ko'tarilgan. Faoliyat ko'rsatmayotgan korxona va tashkilotlarning ulushi bo'yicha keyingi o'rinni Andijon (8,56 %dan 15 %gacha) viloyati egallaydi [3]. Tahlillar Toshkent shahri, Toshkent va Andijon viloyatlarida korxona va tashkilotlar orasida raqobatning kuchli ekanligini ko'rsatadi.

Korxonalar tugatilishining tarkibi va dinamikasini mintaqalar kesimida tavsiflaydigan bo'lsak, faoliyati tugatilgan subyektlarning eng kam ko'rsatkichi (11 547 ta) 2020-yilga to'g'ri kelsa, eng yuqori ko'rsatkich (48 676 ta) 2021 yilga to'g'ri keladi. Faoliyati tugatilgan korxona tashkilotlar soni 2018, 2020 va 2022-yillarda oldingi yilga nisbatan kamaygan bo'lsa, 2021 va 2023 yillarda faoliyati tugatilgan korxonalar soni o'tgan yillarga nisbatan oshgan. Faoliyati tugatilgan korxonalar soni bo'yicha 2017-2022-yillarda Toshkent shahri (10 %dan 21,78 %gacha), Toshkent (9,3 % dan 10 % gacha), Andijon (10,6 % dan 16,91 % gacha), Namangan (8,1 % dan 11,55 % gacha) viloyatlari yetakchilik qilgan. 2023 yilga kelib faoliyati tugatilgan korxonalar ulushi bo'yicha Toshkent shahrining ulushi 10,46 % gacha kamaygan holda ikkinchi o'ringa tushgan. Samarqand viloyati bo'yicha faoliyati tugatilgan korxonalar soni bo'yicha ulushi 2023-yilga kelib 12,32 %ni tashkil qilib, respublikada birinchi o'ringa chiqqan [3]. Ushbu jadval ma'lumotlari qaysi hududda ro'yxatga olingan korxonalar soni ko'p va raqobat katta bo'lsa, ushbu hududlarda faoliyati tugatilgan korxonalar sonining ham katta bo'lishini ko'rsatadi.

METODLAR

Tadqiqot jarayonida biznesni tugatishning normativ-huquqiy asoslari o'rganildi, mavzuga oid normativ-huquqiy va ilmiy manbalar tahlil qilindi, ilmiy tadqiqotlarga tayangan holda ilmiy mushohada, mantiqiy fikrlash, tizimli yondashuv usullaridan keng foydalanildi.

NATIJALAR VA TAHLILLAR

Mazkur muammoning ilmiy-uslubiy jihatlarini tadqiq qilish natijalari xorijda ham, O'zbekistonda ham, unga yondashuvlar turlicha ekanligini tasdiqladi. Jumladan, M.V.Zotova fikriga ko'ra: "Korxonalar bankrotligi – bozor iqtisodiyotining iqtisodiy nochor korxonalarni madaniyatli tarzda tugatish imkonini beruvchi institutidir" [5].

Korxonalar bankrotligi jarayonlarini amalga oshirish mulkdorlar va boshqa manfaatdorlarning ma'lumotlarga bo'lgan ehtiyojini qoplash masalalari Ye.V.Dusayeva va A.X.Kurmanovalarning ishlarida tadqiq qilingan [4].

R.V.Chalenkoning ishlarida "bankrotlik" va "to'lovga layoqatsizlik" tushunchalarining iqtisodiy mohiyatiga mualliflik yondashuvi shakllantirilgan hamda ushbu kategoriyalarga muvofiq aks ettiriladigan iqtisodiy jarayonlarni chegaralashning maqsadga muvofiqligi bayon qilingan [7].

Ushbu holatlar mamlakatimizda korxonalarni tugatishning normativ-huquqiy, ilmiy-uslubiy va tashkiliy jihatlarini takomillashtirish hamda bevosita jarayonning o'zini zamonaviy axborot texnologiyalari asosida raqamlashtirishni taqozo etmoqda.

Hozirgi vaqtga kelib inqirozga qarshi boshqaruvning sudgacha sanatsiya, kuzatuv tartib-taomili, sud sanatsiyasi, tashqi boshqaruv, tugatish ishlari yoki bankrot-korxonalarni tugatish kabi turlari keng qo'llanilmoqda. Korxonalarning to'lovga qobiliyatsizligi va u bilan bog'liq masalalar O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 12-aprelda qabul qilingan O'RQ-763-son "To'lovga qobiliyatsizlik to'g'risida"gi qonuni (keyingi o'rinlarda – O'RQ-763-son qonuni) bilan tartibga solinadi.

Ushbu qonunning 3-moddasiga muvofiq: "to'lovga qobiliyatsizlik – sud tomonidan e'tirof etilgan, qarzdorning pul majburiyatlari bo'yicha kreditorlar talablarini to'la hajmda qanoatlantirishga va (yoki) soliqlar hamda yig'imlar bo'yicha o'z majburiyatlarini to'la hajmda bajarishga qodir emasligi"dir [2]. Qonunning 30-moddasiga muvofiq: "Qarzdor yuridik shaxsning to'lovga qobiliyatsizligi to'g'risidagi ishni ko'rib chiqishda quyidagi tartib-taomillar qo'llaniladi: kuzatuv; sud sanatsiyasi; tashqi boshqaruv; tugatishga doir ish yuritish" [2]. Shuningdek, 31-moddasi suddan tashqari bajariladigan tartib-taomillarni belgilab, xususan unga muvofiq: "Suddan tashqari bajariladigan tartib-taomillar sudgacha sanatsiya qilishni yoki qarzdorni ixtiyoriy ravishda tugatishni (faoliyatini tugatishni) o'z ichiga olishi mumkin" [2].

O'RQ-763-son qonunning 3-moddasida ta'riflanishicha: "bankrot – sudning qaroriga asosan to'lovga qobiliyatsiz deb topilgan va o'ziga nisbatan tugatishga doir ish yuritish yoki mol-mulkini sotish tartib-

taomili qo'llaniladigan qarzdor" [2] deb ta'riflangan. Shuningdek, "tugatishga doir ish yuritish tartib-taomili – kreditorlarning talablarini mutanosib ravishda qanoatlantirish, qarzdorning majburiyatlardan ozod etilganligini hamda tugatilganligini e'lon qilish maqsadida sud tomonidan qarzdor yuridik shaxsga nisbatan qo'llaniladigan tartib-taomil, bundan jismoniy shaxsning to'lovga qobiliyatsizligi to'g'risidagi ishlar mustasno" [2].

Har qanday korxona o'z moliya-xo'jalik faoliyatining istalgan bosqichida tugatilishi mumkin. Korxona moliya-xo'jalik faoliyatining yakunlovchi bosqichi uning tugatilishi hisoblanadi. Demak, tugatishda korxonaning huquq va majburiyatlarini boshqa subyekt(lar)ga o'tkazmasdan, moliya-xo'jalik faoliyati butunlay to'xtatiladi.

Korxona yoxud uning ta'sischilari (ishtirokchilari) qaroriga asosan, yoxud sud qarori bo'yicha, yoxud uni ro'yxatga olgan organing qaroriga muvofiq tugatilishi mumkin. Xususan, O'zR FKning 53-moddasiga muvofiq: "Yuridik shaxs quyidagi hollarda tugatilishi mumkin:

- uning muassislari (ishtirokchilari)ning yoki ta'sis hujjatlari bilan tugatishga vakolat berilgan yuridik shaxs organining qaroriga muvofiq, shu jumladan yuridik shaxsning amal qilish muddati tugashi, uni tashkil etishdan ko'zlangan maqsadga erishilganligi munosabati bilan yoki yuridik shaxsni tashkil qilish chog'ida qonunchilik buzilishiga yo'l qo'yilganligi sababli agar bu buzilishlarni bartaraf etib bo'lmasa, sud yuridik shaxsni ro'yxatdan o'tkazishni haqiqiy emas deb topganida;
- faoliyat litsenziyasiz, faoliyat (harakatlar) ruxsatnomasiz yoxud vakolatli organi xabardor qilmasdan amalga oshirilgan yoki qonunda taqiqlangan faoliyat amalga oshirilgan taqdirda, agar qonunchilikda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, shuningdek, ushbu Kodeksda nazarda tutilgan boshqa hollarda sudning qaroriga ko'ra.
- moliya-xo'jalik faoliyati amalga oshirilmaganligi sababli belgilangan tartibda harakatsiz rejimga o'tkazilgan paytdan e'tiboran uch yil ichida faoliyat tiklanmagan taqdirda ro'yxatdan o'tkazuvchi organing qaroriga ko'ra, bundan nodavlat notijorat tashkilotlari mustasno.

Sudning yuridik shaxsni tugatish to'g'risidagi qarorida uning muassislari (ishtirokchilari) yoxud yuridik shaxsning ta'sis hujjatlari bilan uni tugatishga vakil qilingan organ zimmasiga yuridik shaxsni tugatishni amalga oshirish vazifasi yuklatilishi mumkin" [1].

Shuningdek, O'zR FKning 57-moddasiga muvofiq: "Tijoratchi tashkilot bo'lgan yuridik shaxs, davlat korxonasidan tashqari, shuningdek matlubot kooperativi yoki ijtimoiy fond shaklida ish olib borayotgan yuridik shaxsning kreditorlar talablarini qondirishga qurbi yetmasa, sudning qaroriga muvofiq u nochor (bankrot) deb hisoblanishi mumkin. Yuridik shaxsning bankrot deb hisoblanishi uning tugatilishiga olib keladi" [1].

O'zbekiston Respublikasining 13-aprel 2016-yildagi 404-son O'RQ "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi qonunining 3-moddasida belgilangan, korxona faoliyatining uzluksizligi prinsipi qo'llanilmaydi. Buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzishda ushbu prinsipni amalda qo'llashning imkonsizligi oqibatida hisob metodologiyasida ham o'zgarishlar kelib chiqadi. Uzluksiz faoliyat ko'rsatayotgan va tugatish jarayonlari amalga oshirilayotgan korxonalarda buxgalteriya hisobi prinsiplarining asosiy tavsiflarini taqdim etamiz (1-jadval).

1-jadval: Faoliyat uzluksizligi va tugatish jarayonlari amalga oshirilayotgan korxonalarda buxgalteriya hisobi prinsiplarining qiyosiy tavsifi¹

Buxgalteriya hisobi prinsiplari	Uzluksiz faoliyat ko'rsatayotgan korxona	Tugatilayotgan korxona
Faoliyat uzluksizligi	Korxona o'z faoliyatini odatdagidek davom ettiradi, ya'ni majburiyatlari o'rnatilgan tartibda so'ndiriladi	Korxonani tugatish jarayoni davomiyligiga muvofiq belgilanadi, majburiyatlar esa O'RQ-763-son Qonuning 150-moddasiga muvofiq qanoatlantiriladi
Mulkiy alohidalik	Korxona mol-muki va majburiyatlari ushbu korxona egalarining mol-mulki va majburiyatlaridan alohida foydalaniladi	Tugatilayotgan korxonaning mol-mulkilari mulkdorlar o'rtasida taqsimlanishi mumkin
Hisob siyosatini qo'llashning izchilligi	Hisobot davri davomida barqaror qo'llaniladi	Hisob siyosatiga o'zgartirishlar kiritiladi
Taqdim etilayotgan ma'lumotlarning mazmuni	Ma'lumotlar kreditorlarning talablariga muvofiq taqdim etiladi	Kreditorlar uchun axborotlar qarzlarni qanoatlantirish navbati bo'yicha anq taqdim etiladi

¹ Tadqiqotchi tomonidan ishlab chiqilgan

XULOSA

Tugatish balanslarining shakllarini amaldagi Buxgalteriya balans (1-shakl) asosida ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq. Shu bilan birga, tugatish balanslarining ko'rsatkichlarini shakllantirish qoidalarini ham ishlab chiqish zarur deb hisoblaymiz.

Shuningdek, uzluksizligi prinsipiga muvofiq tugatilayotgan xo'jalik yurituvchi subyekt mol-mulklarini baholashning maxsus qoidalari kuchga kiradi. Xususan, OTBda mol-mulklar joriy hisobdagi yoki tiklash bahosida emas, balki uni tuzish paytidagi har bir aktivning sotish mumkin bo'lgan bahosi bo'yicha aks ettiriladi.

Yuridik shaxslarni tugatishning normativ-huquqiy ta'minotini rivojlantirish uchun "Yuridik shaxslarni tugatishda moliyaviy hisobotni tuzish bo'yicha tavsiyalar" ishlab chiqilishi zarur.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодекси, <https://lex.uz/docs/111189>
2. Ўзбекистон Республикасининг Қонуни "Тўловга қобилиятсизлик тўғрисида", <https://lex.uz/docs/5957612>
3. O'zbekiston Respublikasining statistika portalida ma'lumotlari (<https://siat.stat.uz/reports-filed/3370/table-data>).
4. Дусаева Е.В., Курманова А.Х. Информационное обеспечение и учет процедур банкротства аграрных организаций. Социум и власть. –№6 (62), 2016. 80-87 с.
5. Зотова М.В. Бухгалтерский учет при ликвидации организации-банкрота. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. –Москва, 2002.
6. Инсофсизларча ҳаракат: сохта банкротлик, уни яшириш ва қасддан банкротликка олиб келиш ёхуд суд бошқарувчиларини масъулияти.... https://uza.uz/uz/posts/insofsizlarcha-harakat-soxta-bankrotlik-uni-yashirish-va-qasddan-bankrotlikka-olib-kelish-yoxud-sud-boshqaruvchilarini-masuliyati_356207
7. Чаленко Р.В. Модел организации бухгалтерского учета процесса несостоятельности коммерческой организации Научный журнал КубГАУ, №95 (01), 2014.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Alfraganus universiteti dotsenti, i.f.f.d. (PhD) Fayziyev Oybek Raximovichning umumiy tahriri ostida nashrga tayyorlandi.

O'zbek tili muharriri: Ulug'bek Eshmuradov

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Rus tili muharriri: Abdimo'min Alikulov, i.f.d., professor

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Bobur Ochilov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027
Topshirildi: 10.04.2024-yil. Nashrga ruxsat etildi: 19.04.2024-yil.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.